

Dilin Tanımları Üzerine

9 Haziran 2004

Mustafa Altun

Bu yaz İngilizce üzerine yoğunlaşma kararı aldığımda ilk yaptığım şey bir uydu alıcısı almak oldu. Hotbird adlı uyduya ayarladığım alıcı, televizyona 700'den fazla TV kanalını ve 400'e yakın radyo istasyonunu aktarıyordu. Niçin bunca zaman böyle bir nimetten yararlanmadığıma o zaman esef etmişim. Sonraki aşamada İngiltere'ye gitmenin maliyetinin oldukça yüksek olduğunu bu konuda tecrübe sahibi dostlarımdan öğrendiğim için İstanbul'da bir kursa yazılmamın isabetli olacağını düşünerek British Council'e kaydımı yaptırdım.

1980'den bu yana ta orta okul yıllarından itibaren İngilizce denen bu dili hakkıyla öğrenememenin acısıyla bu yaz adam akıllı çalışıp istediğim seviyeye gelmek istediğimdeyim. Ancak gördüm ki dil denen şey o kadar da abartılacak denli zor ve ulaşılmaz değilmiş. Sanki Milli Eğitim Bakanlığı ve YÖK yabancı dil öğretmemek için müfredat hazırlıyorlar. Öğretmenler öğrencileri zora koşmak ve yabancı dilin istesek de öğrenilemez bir şey olduğuna bizi ikna etmek için yarış halindeler. Bir yerlerde sorun var, ama ne, kestirebilmiş değilim.

Uydu kanallarında İngilizcenin dışında Fransızca, Almanca, İtalyanca, İspanyolca, Arapça, Farsça, Rusça, Yunanca, Sırpça, Çince ve aklıma gelmeyen irili ufaklı dillerde yayınlar yapıyor. Dilbilim sahasındaki çalışmalarıma kaynak olacak denli geniş bir yelpaze sunuyor bu ortam. Bir kısırdöngüden kurtularak dili en geniş anlamıyla kavrayabilmenin farklı dilleri de dikkate almaktan geçtiğinin bilindiğimdeyim. Bu açıdan uydu kanallarını izlemenin bilimsel bağlam içinde ayrı bir yeri var şimdi.

Farklı dilleri dinlerken teorik zeminde yakaladığım dil gerçeğinin sağlamasını da yapmış oluyorum. Tasavvuftaki "vahdet" fikrine götürürcesine alabildiğine benzerlikler yakalıyorum. Görünürdeki farklılıklar Chomsky'nin Evrensel Gramer'ini çağrıştıran nitelikte tek bir zeminde toplanıyor sanki. Tüm dillerde Hz. Adem'in nidası işitiliyor. Bu tespitler yeni sorulara yol açıyor zihnimde.

1. Niçin dili kullanmak zorundayız?
2. Dillerin farklılaşmasının sebepleri nelerdir?
3. Dil, toplumun mu bireyin mi tekelindedir?
4. Anlam, dilin neresinde oluşuyor?
5. Madde ile mana arasındaki ilişki nerede başlıyor, nerede bitiyor?
6. Somut ve soyut düzlem arasındaki farkın sınırlılıkları neler?
7. Dil benim neyim oluyor?
8. Dil düşüncemi belirleyecek denli hayatımın merkezinde midir?

İnsanı tanımlamakta çektiğimiz güçlük dili tanımlamakta da karşımıza çıkıyor, besbelli bu. Kur'an'daki şu veciz ifade bu gerçeği dile getiriyor bizlere : "Sana ruhtan soruyorlar. De ki: Onu ancak Allah bilir." Peki Allah'ın bizden bilgisini esirgediği bir alanda niçin bunca koşuşturma yaşanıyor? İnsanı anladığını, anlatabildiğini varsayan yüzlerce kuram, devasa büyüklükte bilgi yığını içeren ciltler dolusu kitap niye var?

Okuduğum kitaplardan anladığım kadarıyla şimdiye kadar hiçbir kuramcı kesin ve kabul edilmiş bir dil tanımına ulaşamamış. Kimi psikolojik, kimi nörolojik, kimi antropolojik, kimi felsefi, kimi dinî, kimi de dilbilimsel pek çok tanım dile getirilmiş. Ancak dil denen resmin bütününe gösterecek denli kapsamlı bir tanım yapılamamış. Körlerin fili tarifine benziyor bu.

Yine de tarif etmekten geri durmamak, ulaşabildiğimiz ölçüde dilin sınırlılıklarını keşfetmek zorundayız. Bu keşif yolculuğunda, ne mühendis mantığıyla "Ölçemediğin şey senin değildir." diyecek denli katı pozitivist yaklaşımlarla aşırı formüle edilmiş tanımlamaları, ne de esrik bir ruh halini yansıtan uçuk kaçık tanımları dikkate almalıyız. Doğru tanımlar, bu iki yaklaşımın vasatından çıkacaktır sanıyorum.